

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นสวัสดิวัดนวิศิษฎ์
อธิบดีศาลฎีกา

พ.ศ. ๒๔๕๕ - ๒๔๖๑

กรมพระสวัสดิวัดนวิศิษฎ์

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสวัสดิวัดนวิศิษฎ์ (พระองค์เจ้าชาย สวัสดิโสภณ) ทรงเป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๗๕ ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ มีเจ้าจอมมารดาเปี่ยม ซึ่งต่อมาได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระปิยมมาวดีศรีพัชรินทรมาตาเป็นพระมารดา ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือนยี่ ขึ้น ๕ ค่ำ ปีมะลู จุลศักราช ๑๒๒๗ ตรงกับวันที่ ๒๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๐๘ ต่อมาได้ทรงอภิเษกกับพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าหญิงอภาพรณีพระชายาองค์ที่ ๘ ซึ่งเป็นพระมารดาของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีพระบรมราชินี ในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๗ นอกจากนี้กรมพระสวัสดิ์ฯ ยังมีทรงมีชายาอีก ๘ คน และมีโอรสธิดาอีก ๓๒ องค์ ภายหลังจากที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้ว กรมพระสวัสดิ์ฯ ได้เสด็จไปประทับที่ป็นังจนสิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๘ พระชันษา ๗๐ ปี เป็นต้นสกุล “สวัสดิวัฒน์”

ประวัติการศึกษา

ทรงรับการศึกษาเบื้องต้นอย่างเจ้านายในพระบรมมหาราชวังซึ่งพระเจ้าลูกยาเธอพระองค์เจ้าฟ้างุ้มได้รับในวิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ รวมทั้งวิชาคำนวณ และวิชาประกอบอื่น ๆ จากครูชั้นต้นในพระบรมมหาราชวัง ท่านผู้รู้เล่ากันว่า สมเด็จพระสวัสดิวัดนวิศิษฎ์ ทรงเป็นผู้ขยันหมั่นเพียรในการศึกษาอย่างยิ่ง พระองค์หนึ่ง ทรงชอบวิชาภาษาอังกฤษมากจนมีความรู้ดีสามารถรับสั่งเสียงเหมือนฝรั่ง เมื่อทรงเจริญวัยขึ้นทรงสนพระทัยทางขนบประเพณี และกฎหมาย รวมทั้งกิจการศาล นับได้ว่าทรงมีแนวคิดเริ่มแรกทางกฎหมายมาแต่เบื้องต้น เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๒๓ ได้เสด็จไปศึกษาที่ประเทศอังกฤษ เมื่อทรงศึกษาวิชาการทั่ว ๆ ไปพอสมควรแล้ว ก็ทรงเลือกศึกษาวิชากฎหมายที่เบลเลียม คอลเลจ (Balliol

College) มหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด ทรงศึกษากฎหมายได้ราวสองหรือสามปี มีความรู้ประมาณชั้นกลางหรือเทียบราวอนุปริญญา ก็มีพระบรมราชโองการเรียกกลับเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๒๘ เนื่องจากรัฐบาลสยามมีความต้องการคนสมัยใหม่ที่มีการศึกษาระดับสูงให้กลับไปพัฒนาประเทศโดยเร็ว พระองค์ทรงเป็นนักเรียนไทยรุ่นต้น ๆ เช่นเดียวกับพระองค์เจ้ารัชสีแจ่มจรัสหรือนัยหนึ่งก็คือ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ หรือ น.ม.ส. ได้เสด็จกลับมาเมืองไทยเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๒๘ รวมเวลาศึกษาอยู่ในประเทศอังกฤษ ๓ ปี เกี่ยวกับการศึกษาของพระองค์ในประเทศอังกฤษนั้น หลวงจักรปาณิศรีศีลวิสุทธ์ บุตรท่านเจ้าพระยามหิธร ได้เขียนถึงว่า พระองค์มีความรู้ภาษาอังกฤษดีมาก ตรัสได้ชัดเจนเกือบเหมือนฝรั่ง และทรงมีชื่อเสียงเลื่องลือในสำนักเบลเลียมว่าเป็นผู้มีปฏิภาณเฉียบแหลมมาก

ประวัติการรับราชการและตำแหน่งหน้าที่

หลังจากทรงจบการศึกษาจากประเทศอังกฤษแล้ว พระองค์ทรงเข้ารับราชการได้รับพระราชทานยศเป็นนายพลตรี ต่อมาได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม ดำรงตำแหน่งนี้เป็นพระองค์แรก ตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๓๖ ถึง พ.ศ. ๒๔๓๘ และทรงเป็นอธิบดีศาลฎีกา ตั้งแต่วันที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๖ ถึงวันที่ ๓๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ นอกจากนี้แล้วพระองค์ยังทรงเป็นผู้อำนวยการพระคลังข้างที่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๗ ตลอดรัชกาล

ผลงานด้านตุลาการและกระบวนการยุติธรรม

ทรงเป็นอาจารย์สอนกฎหมายที่มีพระนามเด่น ทรงให้กำเนิดการเรียกชายผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมายว่า “เนติบัณฑิต” อันที่จริงแล้วปรากฏตามพระประวัติว่า พระองค์ทรงเป็นกำลังสำคัญพระองค์หนึ่งในการจัดตั้งเนติบัณฑิตยสภา หลวงสารกิจปรีชา ได้เขียนถึงประวัติกำเนิดเนติบัณฑิตยสภาว่า แต่เดิมมาผู้ที่ประกอบวิชาชีพทางกฎหมาย คือ ผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ หามือองค์การที่จะช่วย

ส่งเสริมหรือควบคุมแต่อย่างใดไม่ วิชากฎหมายได้เริ่มมีการสอนในรัชกาลที่ ๕ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๐ โดยกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ทรงเป็นผู้สอนเองและมีการสอบไล่เป็นเนติบัณฑิตรุ่นแรก เริ่มแต่ พ.ศ. ๒๔๔๐ เป็นต้นมา ผู้ที่สอบไล่ได้ต่างก็แยกย้ายกันไปประกอบอาชีพโดยไม่มีสมาคมเป็นที่รวม จนถึง พ.ศ. ๒๔๕๗ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสเห็นสมควรให้จัดตั้งองค์การดังกล่าวขึ้น จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาอภัยราชาฯ เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมสมัยนั้น ปรึกษากับสมเด็จพระสวสดีฯ อธิบดีศาลฎีกา เลือกกรรมการขึ้น ๗ คน และให้กรรมการ ๗ คน เลือกกรรมการสมทบขึ้นอีก ๘ คน รวมเป็น ๑๕ คน ปรึกษาดังข้อบังคับของเนติบัณฑิตยสภาสืบไป โดยพระราชทานบันทึกหรือร่างข้อบังคับสำหรับให้กรรมการพิจารณาเป็นแนวทาง นอกจากนี้ยังทรงให้กำเนิดประธานชื่อหนังสือ “บทบัญญัติ” ของเนติบัณฑิตยสภาอีกด้วย

นอกจากที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว กรมพระสวสดีฯ ได้ทรงให้กำเนิดการเรียกตำแหน่งอธิบดีศาลฎีกาว่า “ประมุขตุลาการ” ทรงเริ่มตั้ง “กรมอัยการ” ทรงวางกฎระเบียบอันเป็นที่มาของกฎหมายหลายฉบับ ทรงเป็นผู้นำเอาสุภาษิตกฎหมายอันเป็นประโยชน์แก่การวินิจฉัยคดี มาใช้จนเป็นหลักกฎหมายที่ยึดถือกันอยู่ในปัจจุบัน ตอนหนึ่งในคำพิพากษาฎีกาที่ ๓๒๖/๒๔๕๕ ทรงกล่าวไว้ว่า “..... ในคดีที่เป็นอุกฤษฏ์โทษถึงตาย ถ้าการพิจารณายังมีกระจ่าง จะพึงเอาพิรุณนายถมยาลงโทษถึงตายนี้ยังหมิ่นเหม่ ยังมีควร และธรรมภาษิตว่าไว้ว่า คดีเมื่อมีเหตุเคลือบคลุมสงสัย แม้จะปล่อยผู้ผิดสัก ๑๐ คน ก็ยังจะดีกว่าจะลงโทษคนที่หาผิดมิได้คนหนึ่ง ดังนี้.....” โวหารของพระองค์ได้มีการรวบรวมขึ้นเป็นหนังสือชื่อโวหารกรมพระสวสดีฯ